

Верховний
Суд

Нетипові підходи в аргументації судових рішень: вплив загальної теорії права на національну практику

Павло Пархоменко

суддя Верховного Суду

Все має бути викладено так просто, як тільки можливо, але не простіше

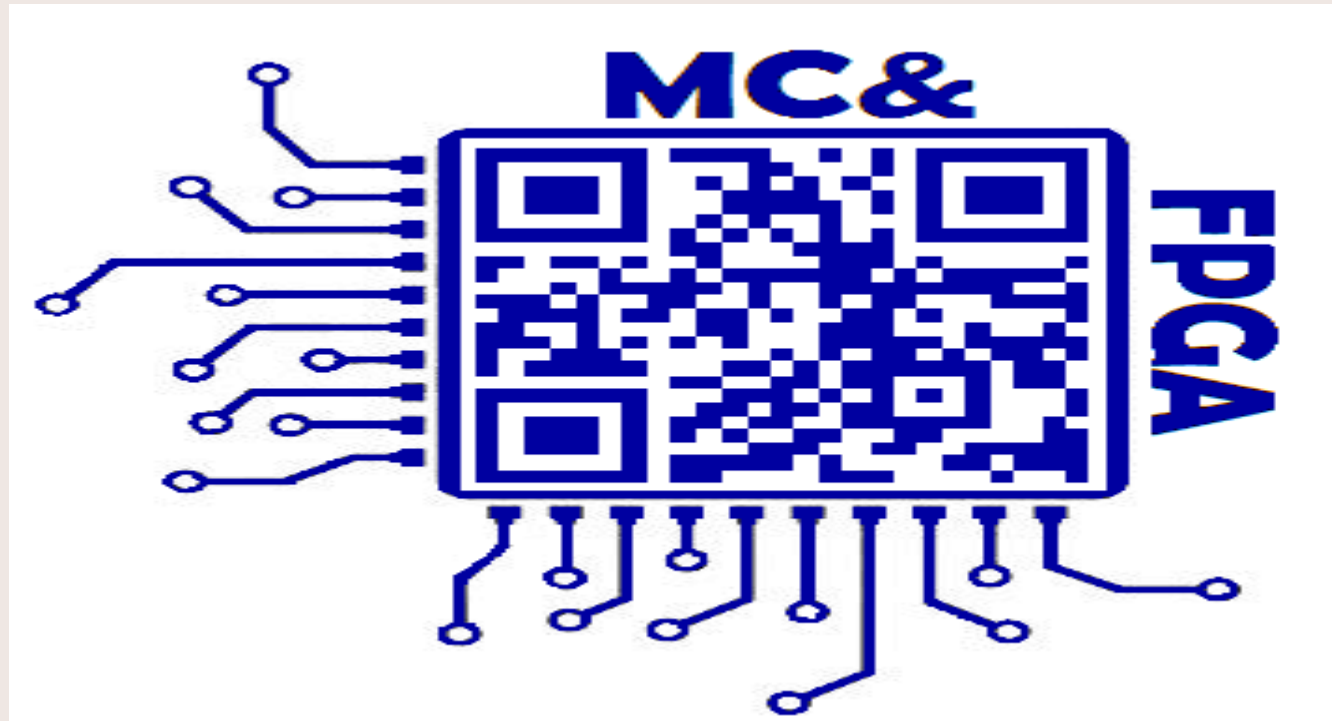
Манукян В.І. Юридичний копірайтинг. Прокачай свій процес / В'ячеслав Манукян. Київ : Норма права, 2021. – 364 с.

Чи впливає загальна теорія права на судові рішення?

1. Аргументація
2. Принципи права
3. Доказування
4. Тлумачення норм права
5. Практика міжнародних судів

Доктрина і судові рішення

Окрема думка судді Міжнародного суду ООН Тріндаде (Dissenting opinion of judge Cancado Trindade) рішення Міжнародного суду ООН у справі «Німеччина проти Італії»

дуже об'ємною та містить аналіз виникнення і значення юрисдикційного імунітету з посиланням на думки філософів і правників, що допомагає розкрити зміст даної категорії і добре відображає позицію незгоди із прийнятим рішенням ЕСПЛ

Доктринальні розробки в судових рішеннях (вирок Бахмацького р/с від 27.12.22 року, єдиний унікальний номер 728/1341/21)

58. Так на нормативному рівні визначення «добування корисних копалин» міститься в пункті 14.1.51. Податкового кодексу України і визначає його, як сукупність технологічних операцій з вилучення, зокрема з покладів дна водойм, та переміщення, у тому числі тимчасове зберігання, на поверхню частини надр (гірничих порід, рудної сировини тощо), що вміщує корисні копалини та спеціальних видів робіт з добування корисних копалин, до яких відноситься підземна газифікація та виплавляння, хімічне та бактеріальне вилуговування, дражна та гідравлічна розробка розсипних родовищ, гідравлічний транспорт гірничих порід покладів дна водойм.

59. Доктринальні підходи в науці кримінального права в своїй переважній більшості відзначають, що «видобування» це вилучення корисних копалин усіма можливими способами. Щоправда, при цьому одні автори ведуть мову про вилучення корисних копалин із надр, а інші з родовищ корисних копалин [1].

60. Важливим для ситуації, що розглядається є те, що як наука, так і законодавче регулювання пов'язують видобування корисних копалин із їх вилученням з природних або техногенних місць залягання цих копалин будь-яким відкритим чи підземним способом (шляхом виїмки, відбійки, фонтанування, відкачування, випаровування, розчинення, сублімації, вилуговування, електролізу, газифікації тощо).

[1] Кримінальна відповідальність за незаконне видобування корисних копалин в Україні: монографія / О. О. Дудоров, М. В. Комарницький, Д. О. Калмиков; за ред. О. О. Дудорова, В. М. Комарницького. – Суми : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2016. – С. 135

Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» (вирок Бахмацького р/с від 13.03.2019 року, єдиний унікальний номер 728/677/18)

55. ...

Зокрема кримінально процесуальне законодавство не закріплює стандартів доказування, проте із положень чинного КПК прослідковується їх зміст.

Наприклад із частини другої статті 17 КПК можна побачити стандарт доказування «поза розумним сумнівом», який є характерним для англосаксонської правової системи. При доктринальному тлумаченні висловлюється позиція, що для стандарту «поза розумним сумнівом»: не будь-який сумнів можна констатувати як розумний, існування сумнівів при прийнятті рішення є природним та не означає, що рішення є неправильним; для вирішення поставленого питання необхідно, щоб була впевненість, непохитність, відсутність будь-яких вагань; поняття «поза розумним сумнівом» не тотожне поняттю «абсолютна впевненість».

Із статті 94 КПК впливає стандарт «внутрішнього переконання», що є характерним для континентальної системи права, зміст якого зводиться до того, що суддя повинен вільно оцінювати докази на основі свого внутрішнього переконання.

Доктрина «незалежного джерела» (постанова Бахмацького р/с від 08.12.2021 року, єдиний унікальний номер 728/2375/21)

19. Виходячи із конкретних обставин справи підлягає застосуванню «доктрина незалежного джерела», оскільки наведений доказ, отриманий не як «плід отруєного дерева», він в сукупності з іншими доказами містить повну інформацію про обставини справи і підтвердження стану сп'яніння все одно встановлено за допомогою іншого доказу (в результаті освідування), а тому покладення його в основу винуватості не свідчить про порушення справедливості правосуддя.

Стандарт доказування (дефініція) (рішення Бахмацького р/с від 30.09.21 року, єдиний унікальний номер 728/835/21)

58. Примітним є те, що в цивільному процесі чітко не виділяються «стандарти доказування», які слугують для позначення рівня ймовірності, до якого обставина повинна бути підтверджена доказами, щоб вважатись дійсною [2].

[2]. Щодо розкриття змісту категорії «стандарт доказування» див. наприклад Пільков К. М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі: Монографія. К., Освіта України. 2016

(Рішення Бахмацького р/с від 30.09.21 року, єдиний унікальний номер 728/835/21)

59. Але виходячи із змісту статей 12, 81 ЦПК прослідковується наближеність до стандарту доказування «баланс ймовірностей» (balance of probabilities), який характерний для англосаксонської правової системи [3]...

[3]. В цивільних справах британські суди використовують стандарт «баланс ймовірностей» (balance of probabilities), який зводиться до того, що слід довести, що факт скоріше був, а ніж не був, що досить змістовно пояснив лорд Деннінг у британській справі Miller v Minister of Pensions [1947] 2 All ER 372.

Тест “балансу вірогідностей” (постанова ВС від 05.06.26 року у справі № 752/8886/24)

62. Виходячи із змісту статей 12, 81 ЦПК (див. пункт 59), прослідковується наближеність порядку доказування до стандарту «балансу вірогідностей» (balance of probabilities).

63. Стандарт доказування «баланс вірогідностей» передбачає необхідність зіставлення судом доказів, які надають позивач та відповідач. Тест на перевірку «балансу вірогідностей» залежно від обставин справи полягає в тому, що доведення факту вважається виконаним, якщо на підставі поданих доказів можна зробити висновок, що факт швидше мав місце, ніж не мав.

64. Сторона повинна довести, що її факти схиляють чашу терезів на її користь, навіть якщо вірогідність правоти становить всього 50,1% і такий підхід відповідає статтям 12, 81 ЦПК, він не пов'язаний з припущеннями, а ґрунтується на оцінці доказів наданих сторонами.

Опис виникнення доктрини плодів отруйного дерева (постанова ВС від 19.06.26 року у справі № 347/576/25)

56. Посилання в касаційній скарзі на необхідність застосування доктрини «плодів отруйного дерева» (fruit of the poisonous tree) є необґрунтованим, оскільки вона не характерна для змагального цивільного процесу.

57. Ця доктрина була сформована у судовій практиці США. Так у справі «Silverthorne Lumber Co. v. US» (1920) Верховний Суд США встановив, що будь-які докази отримані в результаті незаконного обшуку не можуть використовуватися в суді.

АНДРАШ ШАЙО, РЕНАТА УИТЦ

КОНСТИТУЦИЯ СВОБОДЫ

ВВЕДЕНИЕ
В ЮРИДИЧЕСКИЙ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМ

2-е издание

Оцінка пропорційності

(постанова ВС від 8.10.25 року у справі № 362/120/24)

45. Верховний Суд наголошує, що оцінка загальної пропорційності будь-якого вжитого заходу, що може спричинити втручання у сімейне життя, вимагає ретельної оцінки низки факторів, які залежно від обставин відповідної справи можуть відрізнятися. Сталого переліку таких факторів немає. Вони відрізняються у різних випадках залежно від фактів справи та характеру відповідного втручання.
46. Мета тесту на пропорційність — спочатку встановити, як і в якій мірі заявник був обмежений у здійсненні права, на яке вплинуло оскаржуване втручання, і які були несприятливі наслідки обмеження, накладеного на здійснення права заявника, на його / її ситуацію. Згодом цей вплив врівноважується з важливістю суспільних інтересів, яким служить втручання.
47. Аналіз пропорційності втручання в права особи включає необхідність дослідження наявності суттєвої соціальної потреби в обмеженні права, конкуруючих інтересів, співмірності в обмеженні права існуючій легітимній меті.

Це вимагає встановлення самої мети, раціонального зв'язку між метою та застосовними заходами, необхідності (обґрунтування того, що менш обтяжливого заходу не існує), тесту пропорційності у вузькому значенні, тобто пропорційність конкретних заходів, прийнятих в конкретній ситуації.

Оцінка пропорційності

(вирок Бахмацького р/с від 09.08.2022 року, єдиний унікальний номер 728/988/21)

60. При аналізі «пропорційності» Суд враховує такі чинники:

- раціональний зв'язок між метою та застосовними заходами;
- необхідність (обґрунтування того, що менш обтяжливого заходу не існує);
- тест пропорційності у вузькому значенні, тобто пропорційність конкретних заходів, прийнятих в конкретній ситуації.

Окрема думка судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Крата В. І. справа № 127/17226/16-ц

3. Також усталеним є в доктрині цивільного права, що солідарні зобов'язання виникають у випадках, встановлених договором або законом, зокрема, у разі неподільності предмета зобов'язання (наприклад: Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 2 т.] / Відп. ред В.Г. Ротань. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - Т. 1. - С. 645; Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право, 2011. - Т. 2. - С. 36; Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За ред. проф. І.В.Спасибо-Фатєєвої. - Х. : Страйд, 2012. - Том 7 : Загальні положення про зобов'язання та договір. - С. 169 - 183). Такий же висновок дозволяє зробити і тлумачення статті 541 ЦК.

Постанова Верховного Суду від 24.06.2026 року у справі № 372/4480/24

У доктрині вказується, що фrawdаторним є правочин, що вчиняється на шкоду кредиторам, тобто задля уникнення чи унеможливлення сплати боргів та/або створення переваг для інших кредиторів (див. Цивільне право України : підруч. Частина загальна / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2024. - С. 256).

Постанова Верховного Суду від 04.11.2024 року у справі № 532/1550/23

Об'єднана палата нагадує, що доктрина *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки), є проявом принципу доброї совісті та базується ще на римській максимі- «*non concedit venire contra factum proprium*» (ніхто не може діяти всупереч своїй попередній поведінці).

Принцип *jura novit curia* («суд знає закони»)

- При цьому суди, з'ясувавши при розгляді справи, що сторона або інший учасник судового процесу на обґрунтування своїх вимог або заперечень послався не на ті норми права, що фактично регулюють спірні правовідносини, самостійно здійснює правильну правову кваліфікацію останніх та застосовує для прийняття рішення ті норми матеріального і процесуального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини (постанова ВП ВС від 25.06.2019 року у справі № 924/1473/15).
- Зазначення позивачем конкретної правової норми на обґрунтування позову не є визначальним при вирішенні судом питання про те, яким законом слід керуватися при вирішенні спору (постанова ВС від 23.10.2019 року у справі № 761/6144/15-ц).

Алгоритм застосування практики ЄСПЛ (постанова ВС від 20.12.24 року у справі № 761/26091/23)

Для перевірки релевантного застосування практики ЄСПЛ в певних правовідносинах необхідно дослідити:

- Чи була конкретна ситуація втручанням у права, гарантовані Конвенцією?
- Які загальні принципи, характерні для відповідного права, закріпленого в Конвенції (для чого використовується особливе тлумачення, яке здійснюється за допомогою практики ЄСПЛ)?
- Які особливості застосування принципів в конкретній ситуації?

Нестандартні підходи правової аргументації судових рішень

Способи інтерпретації норм права (постанова ВС від 19.02.25 року у справі № 760/12027/23)

У юридичній науці та практиці застосовуються різні способи інтерпретації норм права. Зокрема, до них належать:

- філологічний (граматичний, лексичний, текстуальний) спосіб тлумачення, який передбачає з'ясування змісту норми, враховуючи граматику, лексику, аналіз змісту речень, використаних у них слів, термінів, словосполучень, сполучників, розділових знаків;
- логічний спосіб тлумачення, який передбачає з'ясування змісту норми права шляхом використання законів і правил формальної логіки (часто поєднують із системним); такий спосіб дозволяє розкрити зміст юридичних норм, який іноді не збігається з буквальним значенням через невдалий вибір законодавцем словесних форм;
- системний спосіб тлумачення, за яким з'ясування змісту самої норми здійснюється у сукупності (системному зв'язку) з іншими нормами права, які знаходяться як в тому самому законі, де міститься сама норма, так і в інших законах, з урахуванням місця розташування норми у нормативному акті (його певному розділі, главі);
- історично-цільовий спосіб тлумачення, керуючись змістом умов, у яких ухвалювалася норма, метою, яку хотів досягти законодавець, запроваджуючи норму (для цього досліджується нормативний акт, яким вона була запроваджена, пояснювальна записка до нього);
- телеологічний (цільовий) спосіб тлумачення - розкриття змісту норми шляхом виявлення й розкриття її мети; зосереджується на цілі та призначенні законодавчого припису, враховуючи права й законні інтереси суб'єктів і суспільні інтереси (постанова Великої Палати Верховного Суду від грудня 2024 року у справі № 755/11021/22 (провадження № 14-94цс24)).

Жоден з наведених способів тлумачення законодавства не є основним, тому таке тлумачення суди мають здійснювати системно, враховувати правову природу спірних відносин, загальну спрямованість законодавства та права України в цілому, а результат тлумачення законодавства має бути розумним та справедливим (пункт 6 статті 3 ЦК України).

Еволюційне (динамічне) тлумачення (постанова ВС від 28.02.24 року у справі № 454/2857/22)

Для перегляду судом касаційної інстанції певного правового висновку потрібне існування сукупності підстав, які зумовлюють необхідність повністю або частково відмовитися від попереднього правового висновку щодо певного питання правозастосування на користь іншого, або конкретизувати попередній висновок, застосувавши відповідні способи тлумачення юридичних норм з метою усунення вад попереднього рішення чи групи рішень (їхня неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість), що пов'язано зі зміною суспільних відносин та усуненням суперечностей між принципом правової визначеності та концепцією «живого права» (динамічного тлумачення права) як складовими верховенства права.

Телелогічне тлумачення (постанова Бахмацького р/с від 10.04.24 року, справа № 728/653/23)

12. Таким чином, якщо подивитись на розвиток законодавства, то тривалий час під категорію «неповнолітній» підпадали особи віком до вісімнадцяти років і на даний час КУпАП відповідного розмежування між «неповнолітнім» та «малолітнім» не містить.

13. Призначення статті 184 КУпАП виходячи із її назви, пов'язано із захистом від невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

14. Застосовуючи телелогічний спосіб тлумачення, який передбачає з'ясування суті норми права за допомогою її мети, враховуючи історію розвитку даної правової норми, Суд доходить висновку, що у диспозиції частини першої статі 184 КУпАП категорія «неповнолітня дитина» розуміється, як особа віком до вісімнадцяти років.

15. Виключення відповідальності за неналежне виконання батьківських обов'язків щодо осіб до чотирнадцяти років невілюватиме саму ідею закріплення статті 184 КУпАП та охорону прав дітей взагалі.

Пошук Європейського консенсусу (рішення Бахмацького р/с від 03.02.22 року, справа № 728/2495/21)

30. Для демонстрації важливості даної проблеми, що допоможе знайти відповідь на питання обґрунтованості (необґрунтованості) втручання у відповідні права, Суд проаналізує відповідну практику в питанні вакцинації інших країн, що допоможе з'ясувати наявність (відсутність) міжнародного консенсусу з порушеного питання.

31. В Сполучених штатах Америки суддя першої інстанції відмовився заблокувати вимогу університету про вакцинацію, написавши, що Конституція США «дозволяє Університету Індіани проводити розумну та належну процедуру вакцинації у законних інтересах громадської охорони здоров'я для своїх студентів, викладачів та співробітників». Відмовляючись заблокувати мандат, суддя 7-го округу написав: «вакцинація захищає не лише вакцинованих, а й тих, хто вступає з ними в контакт, а в університеті тісний контакт неминучий» [1].

Ще в 1905 році Верховний суд США у справі «Jacobson v. Massachusetts» ухвалив, що штат може вимагати, щоб усі представники громадськості були вакциновані проти віспи [2].

32. Експерти міждисциплінарної консультативної групи з COVID-19 при Президенті Польської академії наук у середині липня випустили рекомендації, в яких вказують, що шкільний персонал має бути максимально вакцинованим. «Нещеплені люди з викладацької та допоміжної спільноти мають бути усунені від безпосереднього функціонування в школі під час пандемії, особливо в періоди її загострення» [3].

Пошук Європейського консенсусу (рішення Бахмацького р/с від 03.02.22 року, справа № 728/2495/21)

33. В Італії суддя виніс рішення щодо апеляційної скарги двох фізіотерапевтів, які були усунені від роботи через відсутність щеплення від коронавірусу. На думку судді, роботодавець мав право усунути обох працівників від роботи.

Ця історія відбулася до затвердження указу, яким у травні минулого року було запроваджено обов'язок вакцинації працівників охорони здоров'я (стаття 4 Законодавчого указу 44/2021). Постанова підкреслює, що роботодавець виступає як «гарант здоров'я та безпеки співробітників і третіх осіб, які з різних причин знаходяться на території компанії».

У постанові наголошується, що навіть якщо відмова від вакцинації не може спричинити дисциплінарних стягнень, вона може мати наслідки з точки зору об'єктивної оцінки придатності до роботи. В основному для тих, хто працює в контакті з людьми або в закритих приміщеннях поряд з іншими колегами, відсутність вакцинації може стати приводом для усунення працівника без збереження заробітної плати.

Тому використання масок недостатньо, щоб уникнути усунення виконання своїх обов'язків. Раніше, у зв'язку з подіями, подібними до подій у Модені, суди Беллуно і Верони дійшли такого ж висновку [4].

34. Наведені підходи свідчать, що політика багатьох країн в питанні можливості відсторонення від роботи працівників певних сфер є схожою і допускає відповідні обмеження прав працівників, що також буде враховано Судом про оцінці пропорційності втручання у права позивача.

Три ступеневий тест на втручання в права людини (постанова ВС від 25.04.25 року справа № 750/3050/24)

28. Цей спір пов'язаний із правом особи на житло, що гарантовано статтею 47 Конституції України і знаходить подальше правове регулювання в чинному законодавстві, зокрема і в ЖК.

29. Дане право не є абсолютним і може бути обмежено.

30. Досліджуючи правомірність обмеження права позивача на житло, Верховний Суд розуміючи місце Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року в сфері стандартів прав людини, вважає за необхідне звернутись до принципів викладених в статті 29 Декларації, згідно із якими:

Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві (є пропорційним).

31. Отже, обмеження права позивача не буде становити порушення, якщо воно здійснене «згідно із законом», відповідає меті забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших, і до того ж забезпечує справедливі вимоги моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві (див. пункт 29).

Література в судових рішеннях

Окрема думка

судді Верховного Суду Буценка А. П. до постанови колегії суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 26 лютого 2019 року справі № 653/1302/15-к

1. При правлінні ОСОБА_2 такий собі Орешкін, хильнувши зайвого в кабаку, почав бешкетувати. Щоб присоромити, йому вказали на портрет Імператора, на що той прокричав: «Та плював я на вашого Государя Імператора!». Орешкін був заарештований, розпочалось кримінальне розслідування за звинуваченням в образливих висловлюваннях на адресу ОСОБА_3. Якийсь високий чин, щоб похвалитися успіхами у боротьбі за злочинністю, доповів цю справу ОСОБА_4. Той, проглянувши об'ємне провадження, написав резолюцію: «Справу закрити, Орешкіна звільнити, моїх світлин у кабаках не вішати, передати ОСОБА_5, що я теж на нього плював!».

2. Повернемося з похмурих часів царизму до сучасної демократичної України, яка керується принципом верховенства права, в якій діє Конституція, на правову систему якої впливають міжнародні зобов'язання за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенція), де суди виступають вартовими прав людини від довільних або надмірних зазіхань уряду, де вважається цінністю право вільно висловлювати свою думку, навіть якщо вона не подобається уряду.

3. В Україні ОСОБА_6 був засуджений до п'яти років позбавлення волі за замах на перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період та публічні заклики до захоплення будівель чи споруд, що загрожують громадському порядку (частина третя статті 15 у сукупності з частиною першою статті 114-1 та стаття 295 Кримінального кодексу України (далі КК)).

«Concurring opinion» (додаткова думка судді, яка в цілому погоджується з рішенням, проте хоче додати деякі аргументи та /або пояснити тонкощі справи) судді Європейського Суду з прав людини від України Ганни Юдківської у справі «Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal»

«...Відсутність прав жінки полягає не в тому, що вона не має права голосу чи права сидіти на лаві суддів, а в тому, що у своїх любовних стосунках вона не рівна чоловікові... Вони збуджують жінку, надають їй всілякі права, рівні з правами чоловіків, але продовжують дивитися на неї як на об'єкт, і таким чином виховують її з дитинства та в громадській думці...»

Лев Толстой, «Крейцера соната»

«...Хіба жінка не має тих самих потреб, що й чоловік, але не має такого ж права висловлювати їх?...»

Жан-Жак Руссо, «Еміль»

Коли Антон Чехов прочитав «Крейцерову сонату» Толстого, він, будучи лікарем за освітою, був вражений тим, як мало «титан» російської літератури знав про жіночу сексуальність. За словами Чехова, судження Толстого з цього приводу «не тільки сумнівні, але й явно видають невігласа, який навіть не потрудився прочитати дві-три книги, написані фахівцями».[3] .

Якщо такі невігласні судження виходять не від письменників, а від суддів, наслідки є більш тривожними.

Толстой не зробив нічого більшого чи меншого, ніж відтворив стереотипи, що склалися століттями в патріархальних суспільствах, про сутність жінки та її відповідну роль. Ці стереотипи ніколи не повинні виходити із зали суду.

«Concurring opinion» (додаткова думка судді, яка в цілому погоджується з рішенням, проте хоче додати деякі аргументи та /або пояснити тонкощі справи) судді Європейського Суду з прав людини від України Ганни Юдківської у справі «Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal»

Протягом століть усе життя жінки обмежувалося народженням дітей та доглядом за ними. «Kinder, Küche, Kirche» були єдиними дозволеними сферами жіночої діяльності. Жінку не поважали як людську істоту. Її бажання ігнорували. «Для жінки... дослідження та вираження повноти своєї сексуальності, своїх амбіцій, своїх емоційних та інтелектуальних здібностей, своїх соціальних обов'язків, своїх ніжних чеснот, спричинило б невідомі ризики та невідомі справжні революційні зміни соціальних умов, які принижують та обмежують її...», як блискуче пояснила відома письменниця та психолог Луїза Дж. Каплан [4] Вона була лише репродуктивною машиною (у деяких старих словниках навіть стверджується, що саме слово «жінка» в англійській мові походить від «чоловік з маткою»).

Існує велика спокуса повірити, що всі ці тисячолітні соціальні стереотипи, стійкі ідеї та практики сьогодні є лише «забутою водою», принаймні в Європі.

На жаль, це не так. Навіть у Європі 21-го століття вікові упередження можуть підняти свої потворні обриси.

У цьому випадку очевидно, що застарілі гендерні стереотипи вплинули на судові рішення, і це саме по собі є порушенням прав заявниці, гарантованих Конвенцією.

(Рішення Бахмацького р/с від 26.02.2020 року, єдиний унікальний номер 728/2463/19)

59. Враховуючи, що сторонами спору є педагогічний працівник і навчальний заклад, а спір пов'язаний з навчальним процесом і вихованням дітей, поведінка яких вплинула на звільнення позивача, Суд, поряд з проведенням юридичним аналізом ситуації хотів би навести висловлювання Рональда Дворкіна про те, що ми можемо краще зрозуміти право, співставляючи юридичне тлумачення з літературним [5].

Такий підхід є широко застосовним в юриспруденції і робить юридичну аргументацію більш зрозумілішою для пересічного громадянина.

Показовими прикладами можна навести окрему думку судді Верховного Суду Буценка А.П. до постанови колегії суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 26 лютого 2019 року справі № 653/1302/15-к (провадження № 51-3696км18) [6] або «Concurring opinion» (додаткова думка судді, яка в цілому погоджується з рішенням, проте хоче додати деякі аргументи та /або пояснити тонкощі справи) судді Європейського Суду з прав людини від України Ганни Юдківської у справі «Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal» [7], в якій суддя посилається також на роздуми письменників, філософів і психоаналітиків.

Отже, всю особливість спірних правовідносин можна характеризувати відомим висловом про те, що «Найбільш спостережливими людьми є діти. Потім - художники» [8].

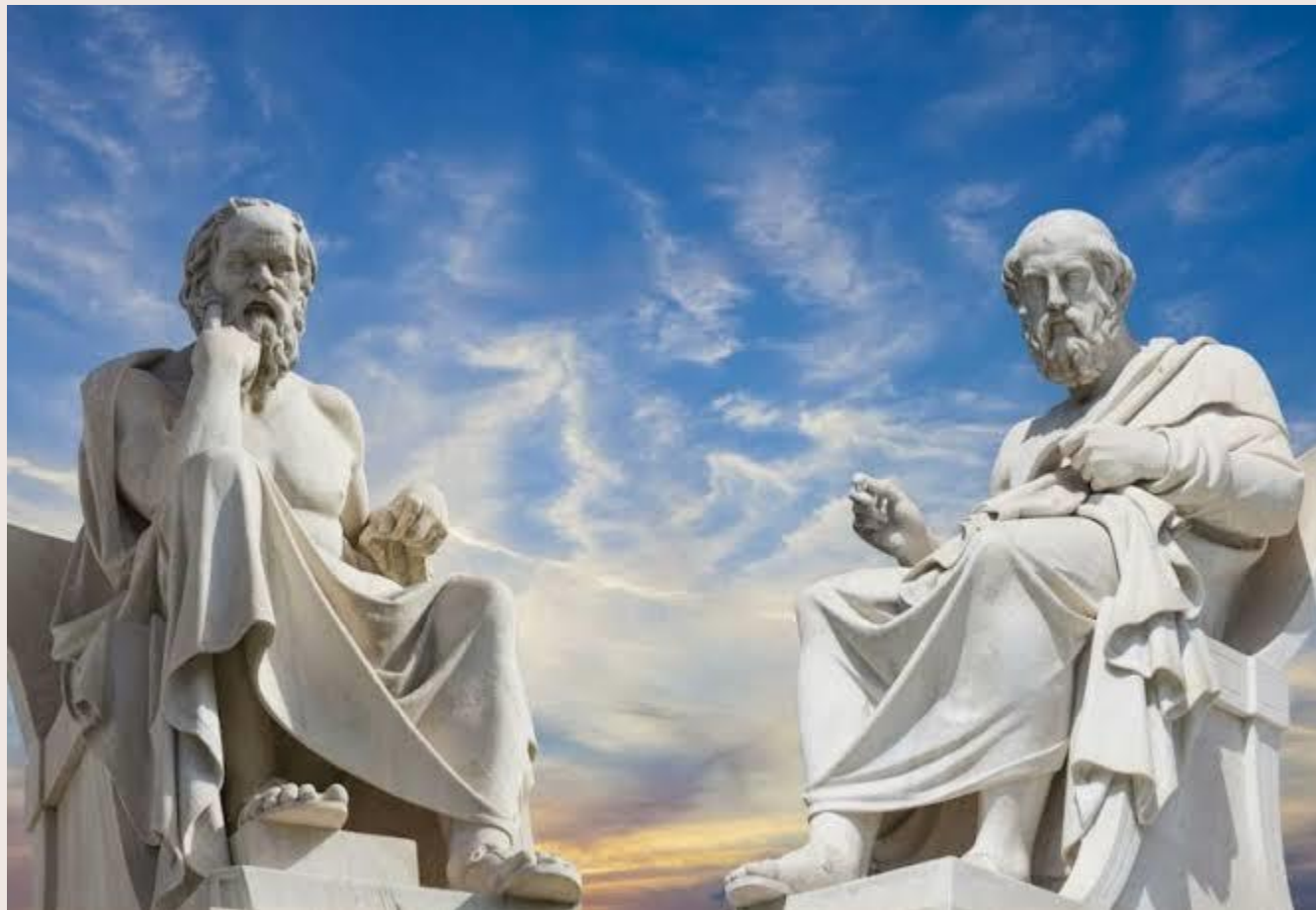
Наведене досить чітко відповідає спірним правовідносинам, в яких поведінка позивача була спрямована саме на дітей, які «були уважними до її» і в свою чергу дали поштовх до перевірки її відповідності вимогам етики та моралі (див. пункти 57-58).

(Вирок Бахмацького р/с від 03.08.2023 року, єдиний унікальний номер 728/1614/22)

53. Важливість співставлення конкуруючих інтересів для захисту прав людини і не допущення свавілля зі сторони держави досить гарно можна продемонструвати на прикладі радянської системи переслідування злочинців, яка була показана у фільмі «Місце зустрічі змінити не можна», коли працівник міліції підкинув гаманець крадію, для того, щоб довести його винуватість у вчиненні злочину.

54. Вказаний негативний приклад демонструє необхідність відходження від такої практики розслідування злочинів та закріплення правової можливості запобігти зловживанням, що є важливим для даних правовідносин.

55. Отже, згідно з частиною третьою статті 271 КПК, під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

(Рішення Бахмацького р/с від 31.08.2017 року, Єдиний унікальний номер 728/1296/17)

25. Поряд з іншим при вирішенні питання про позбавлення батьківських прав відповідача Суд вважає за важливе з'ясувати розуміння відповідачем своєї ролі, як батька у вихованні дитини, що виходить за рамки „правової категорії” і може охоплюватись соціальною, етичною, педагогічною та іншими сферами.

У зв'язку із чим для ілюстрації важливості сфери сімейного життя і місця батька у взаємовідносинах з дитиною Суд хоче звернути увагу, що дана проблема була „предметом уваги” філософів, громадських і політичних діячів, митців тощо.

Наприклад древньогрецький філософ Діоген вказував, що „батьки і діти не повинні чекати прохання один від одного, а повинні запобігливо давати потрібне одне одному, причому першість належить батькові”.

Французький філософ та енциклопедист епохи просвітництва Дені Дідро висловлювався що „батьки люблять своїх дітей тривожною і поблажливою любов'ю, яка псує їх. Є інша любов - уважна та спокійна, яка робить їх чесними. І така справжня любов батька”.

Американський публіцист і релігійний діяч Вільям Еллері Ченнінг, підкреслював, що „для виховання дитини потрібно більш проникливе мислення, більш глибока мудрість, ніж для управління державою”.

Так, ми можемо побачити, що роль батька у вихованні дитини є край важливою для дитини і вимагає від батька активної поведінки, що впливає на становлення дитини та формування її поглядів в дорослому житті.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!